

ТОП-3 тренди податкового права в Україні

Як загальні зміни, ми бачимо розширення дискреційних повноважень податкових органів і збільшення адміністративного навантаження на платників податків через ускладнення податкових процедур та норм ПКУ. Якщо конкретніше, то варто виділити, зокрема, наступні три напрями.

Податковий хаос, або Бюджет понад усе!

Так можна узагальнити перший тренд (скоріше, навіть сукупність трендів) у податковій сфері. Збільшуються розходження між загальними принципами, зафіксованими в Податковому кодексі, і новими спеціальними нормами, неузгодженість підзаконної нормотворчості з положеннями ПКУ і Конституції і практики контролюючих органів — з вимогами власне закону,

вою ціною тощо. Все це дедалі погіршує умови ведення бізнесу та робить їх непередбачуваними.

У блоці хаосу не можна не згадати й «вічну» тему з нереальними операціями по ланцюгу, яка після скасування ст. 205 Кримінального кодексу набула нових аспектів — джерело походження товару. Не зміг довести походження товару з моменту його створення — все, операція фіктивна. І суди починають допомагати податковим органам з цим питанням, все більше покладаючи тягар доведення на платників податків.

Другий тренд — анти-БЕПС

Загальні положення щодо контрольованих іноземних компаній (КІК) мають почати діяти з наступного року. До цього ще гаряче питання неоподатковуваної ліквідації КІК. Як і очікувалось, для багатьох платників податків іноземної структури — це, насамперед, безпека активів, у т. ч. стартапів як запобіжник від українського рейдерства та наслідок рівня довіри до судової системи. Тож залежно від причин створення КІК і їх використання хтось запускає неоподатковану ліквідацію КІК, хтось змінює резидентність (бо звітність по КІКах — це для резидентів), а хтось — структуру групи, щоб не підпадати під правила КІК. Підхід держави «всіх під одну гребінку» в умовах відтоку інвесторів та інвестицій є показовим.

Все більше турбот для корпоративних клієнтів податкових консультантів створює трансфертне ціноутворення (ТЦУ). В останні роки його правове регулювання стрімко еволюціонувало, що позначалося чи не щорічними змінами. Останні зміни помітно розширили коло платників податків, на яких поширюються ці правила, якщо не через стандартні критерії, то за рахунок застосування 30% коригування, яке відтепер поширюється і на деякі операції з постачання товарів, робіт, послуг за кордон.

Податкова розглядає правила ТЦУ також у якості дієвого інструмента для наповнення бюджету. Про це свідчить активізація контрольно-перевірочної роботи в цій сфері. Характерна для ТЦУ суб'єктивність суджень набула нових кольоритів із впровадженням ділової мети, що спрямовує спори з питань ТЦУ у тренди судової практики в податковій сфері. Запити документації ТЦУ податкова робить, як правило, за всі роки, починаючи з 2015 р. При цьому за останні роки вона стала більш досвідченою та має можливість бачити різні види документації для різних підприємств, що працюють в одній сфері. Як показує практика, якість документації може різнитися, оскільки раніше проблема не стояла так гостро та сприймалася радше як додатковий адміністративний тягар, витрати на який слід обмежувати. Ця ситуація може викликати багато проблем для платників податків у найближчі роки.

Завершують другий блок питання, пов'язані з постійними представництвами нерезидентів. З урахуванням розширення критеріїв, за якими повинна оцінюватись діяльність нерезидента в Україні, зокрема наявності електронної адреси корпоративної електронної пошти нерезидента, реалізації права володіння або розпорядження активами та низки інших, виникає багато практичних та теоретичних питань щодо виникнення постійного представництва нерезидента. Очікуємо, що найближчим часом практика застосування податковими органами нових правил, що стосуються постійних представництв, буде суперечливою, непередбачуваною і скоріш за все дуже фіскальною. Водночас більшість спорів з цих питань будуть вирішуватись у судовому порядку та в рамках процедур взаємного узгодження.

Третій блок — судовий

Як можна побачити з попередніх трендів, всі дороги в податках ведуть до суду. І тут також відчувається погіршення ситуації.

Насамперед, суди змінюють підхід до відшкодування витрат на судовий захист платників податків, зменшуючи його суми. Це накладає додатковий тягар на платників податків, адже для суду потрібні адвокати, а враховуючи складність податкових спорів, це значні витрати часу кваліфікованих фахівців, які коштують платнику недешево. Поганий тренд, бо сплата податковим органом судових

витрат була певним запобіжником від свавільних донарахувань.

Другим питанням цього блоку є певне розгортання в бік першочергового захисту бюджету навіть за рахунок «якості» правосуд-

дя. Свіже повітря, яке відчувалося після створення Верховного Суду, погіршується присмаком бюджетної доцільності.

І завершує цей блок зміщення статистики розгляду податкових спорів на користь податкових органів. За неофіційною інформацією, відновились неофіційні зустрічі працівників ДПС з суддями, у ході яких податківці пояснюють своє бачення судового вирішення певних принципів питань. Враховуючи, що майже всі дороги в податкових спорах ведуть до суду, намічаються складні часи для платників після відновлення податкових перевірок.

Хочеться нагадати всім причетним, що порушення закону заради бюджету в підсумку зменшує суми надходжень до бюджету через звуження економіки (відтік інвестицій та збільшення відсотку тіньової економіки). Крім того, якщо суди стають підконтрольними і нічого насправді не вирішують, вони врешті стають нікому не потрібні. Достатньо буде, наприклад, і просто РНБО. Думайте!

ПОДАТКОВА РОЗГЛЯДАЄ ПРАВИЛА ТЦУ ТАКОЖ У ЯКОСТІ ДІЄВОГО ІНСТРУМЕНТА ДЛЯ НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ

а це все джерело правового хаосу. Наприклад, невідповідність реквізитів податкової накладної (далі — ПН) встановленої форми тим, які передбачені законом; проведення перевірок сум бюджетного відшкодування ПДВ, підтверджених зареєстрованими податковими накладними, всупереч закону, встановлення явно неспівмірних штрафів за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних, які значно перевищують штрафи за несвоєчасну сплату того ж податку.

Показовою є й ситуація з блокуванням реєстрації ПН, що формує податкові зобов'язання платнику ПДВ, але не дає податковий кредит його контрагенту. Як підсумок, ПДВ перетворюється на податок з обігу та позбавляє бізнес приблизно 10–20 млрд грн на рік (точні цифри — таємниця, яку податкова оберігає для «підкручування» статистики свого успіху з виконання плану). Мало хто з платників ризикує не визнавати податкові зобов'язання до сплати по заблокованим ПН (операція ж начебто не відбулася!) при тому, що кредит у покупця не визнається, але вже проявляються такі тенденції. Ми активно просуваємо такий спосіб захисту платників ПДВ в умовах безкарного свавільного податкових органів з блокуванням ПН і змушуємо таким чином контролюючі органи до виконання вимог закону.

Фіскальні надходження забезпечуються й за рахунок тлумачення податковими органами стандартів бухгалтерського обліку, регламентів виробництва на власний розсуд. Зокрема, з питань дисконтування, нормативних втрат, визначення вартості активів за справедливою або балансо-